

УДК 311.336

ОСНОВНІ ПІДХОДИ ДО РОЗРОБКИ СИСТЕМИ СТАТИСТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПРАВЛІННЯ БАНКІВСЬКИМ КАПІТАЛОМ

Колеснік Я. В.

Національна академія статистики, обліку та аудиту

Стаття присвячена дослідженню основних підходів до побудови статистичного забезпечення управління формуванням банківського капіталу. Розглянуто основні методологічні аспекти цієї проблеми та вплив певних факторів на зміну рівня ефективності функціонування банківського капіталу.

Ключові слова: статистичне забезпечення, управління капіталом, ефективність.

Функція управління капіталізацією банків полягає в розробці єдиних для всієї України принципів організації управління капіталізацією банків, що мають охоплювати: визначення державних пріоритетів допомоги банкам; формування необхідного фонду фінансових ресурсів за кошти державного бюджету; розподіл цих коштів між регіонами країни. Не менш важливим завданням є координація взаємозв'язку з державними структурами, прямо або опосередковано зацікавленими в здійсненні заходів щодо управління капіталізацією банків та сталому фінансуванні цих заходів.

Важливою проблемою, яка повинна вирішуватися на загальнодержавному рівні, є створення централізованих систем, що забезпечують банки інформацією як поточного комерційного характеру, так і стосовно стану регіональних ринків капіталів. На базі принципів управління капіталізацією банків на державному рівні забезпечується мобілізація для цієї мети фінансових ресурсів за рахунок не лише бюджетних коштів, а і накопичень приватних інвесторів, у тому числі й іноземних, через систему відкритих ринків капіталів.

Програма управління капіталізацією банків визначає перспективні орієнтири, на досягнення яких слід спрямовувати відповідні проекти та заходи, що мають міжрегіональне значення та відповідають завданням управління.

Основною проблемою в процесі формування власного капіталу банку є не нарощування капіталу, а встановлення його оптимальної для конкретного банку величини з урахуванням різноманітних факторів, а саме: специфіки пасивних операцій, ризикованості розміщення активів та ін. Можливість залучення банком додаткових коштів залежить від ефективності управління формуванням власного капіталу банку, що забезпечуватиме сталий розвиток банківської системи.

Таким чином, організаційний механізм управління капіталізацією банків на державному рівні дозволяє адаптувати цей процес до суспільно-економічних умов, що складаються в країні. Саме тому проблема оцінки ефективності управлінських рішень щодо капіталізації банків на основі інформаційно-статистичної бази є актуальною.

Окремі проблеми управління власним капіталом банку досліджували вітчизняні вчені М. Алексєнко, І. Бланк, С. Герасименко, А. Головач, В. Захожай,

М. Могильницька, А. Пересада, Л. Примостка, М. Савлук. Водночас недостатньо дослідженими і висвітленими є питання формування статистичного забезпечення управління банківським капіталом для підвищення ефективності його функціонування.

Метою статті є розгляд існуючих статистичних підходів до визначення елементів системи статистичного забезпечення, що сприятиме позитивним результатам діяльності банківської системи. У статті здійснюється спроба статистичного оцінювання ефективності функціонування та розвитку банківської системи в частині результативного використання ресурсної бази.

У цьому дослідженні ми будемо виходити із такого трактування поняття система: система – це сукупність елементів, створених та об'єднаних для досягнення певної мети (реалізації певної ідеї, місії) у взаємодії із зовнішнім середовищем, згрупованих у певні підсистеми, блоки тощо [5]. Основними складовими елементами банківської системи є банки – юридичні особи.

Для вирішення поставленого завдання розглянемо суть поняття «ефективність банківської системи». У наукових публікаціях ефективність банківської системи розглядається у двох аспектах. Перший – це економічна ефективність кожної банківської установи як суб'єкта господарювання [1; 2]. Другий – це суспільно-економічна ефективність кожної банківської установи зокрема та банківської системи в цілому як чинників, що сприяють ефективності функціонування соціально-економічної системи держави [4].

У процесі розробки системи статистичного забезпечення необхідно чітко визначити мету управління банківським капіталом та способи її досягнення. Структурну схему цілей управління наведено на рис. 1.

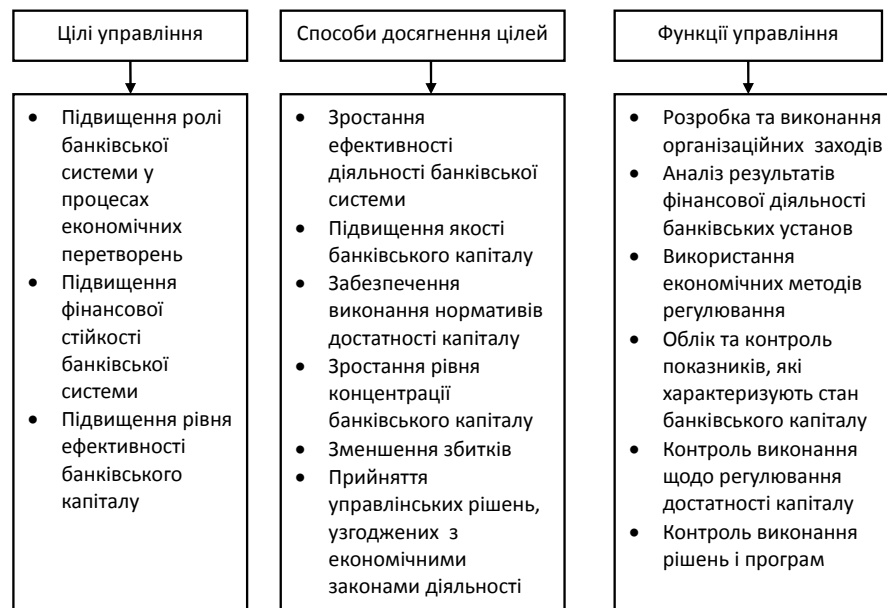

Рис. 1. Цілі управління банківським капіталом

Ефективне управління банківським сектором значною мірою залежить від оптимальності поєднання окремих видів економічних ресурсів, що задіяні у виробничому процесі, рівня організації діяльності та праці, системи управління кожною окремою банківською установою. Механізм взаємодії дозволяє встановити оптимальні пропорції витрат на формування, підтримку та розвиток окремих структурних елементів економічного потенціалу: фінансового, інвестиційного, трудового та інноваційного потенціалів[2;3]. Цей механізм також визначає стратегічний потенціал банківського сектору, під яким слід розуміти потенційні можливості для досягнення глобальних і локальних стратегічних цілей у відповідних умовах внутрішнього та зовнішнього середовища при найбільш ефективному використанні наявних ресурсів [8].

Концептуальні засади створення системи статистичного забезпечення управління передбачають визначення мети, завдання і принципів її побудови (рис. 2).

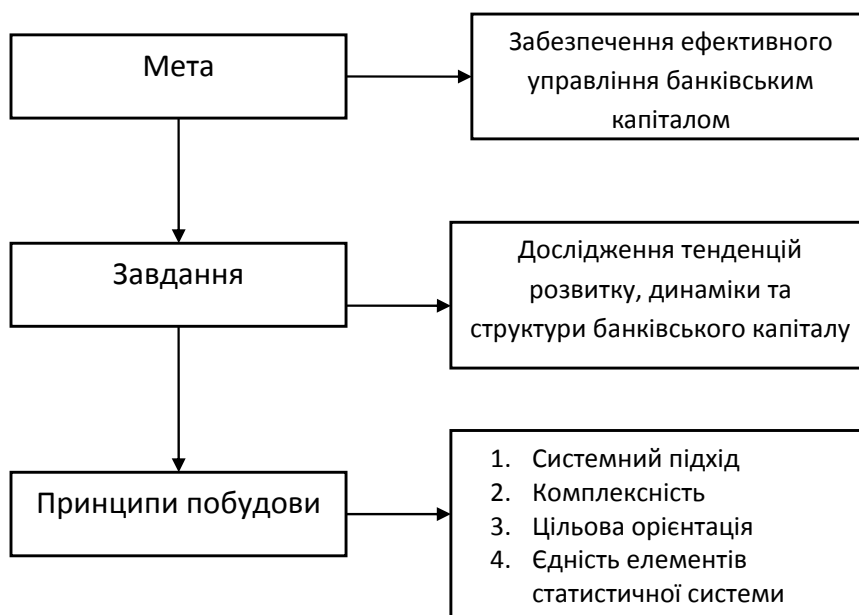

Рис. 2. Концептуальні засади створення системи статистичного забезпечення управління банківським капіталом

Концепція управління капіталізацією банків на основі функціонального підходу включає мету, завдання, принципи, що реалізуються через комплекс механізмів: нормативно-правовий, організаційний і фінансово-економічний. Зазначений комплекс механізмів буде ефективним лише за умови виконання усіх функцій управління в їх сукупності та взаємозв'язку.

Методологічні засади статистичного забезпечення управління банківським капіталом повинні бути адекватними основним напрямам регулювання діяльності банківської системи, будуватися на використанні цільового та функціонального

підходів до вирішення проблем, передбачати: застосування спеціальних методів аналізу; використання статистичної методології; обґрунтування методів статистичних досліджень; вибір складових методичного забезпечення залежно від етапу реалізації управлінського рішення аналізу (рис. 3).

Управління функціонуванням та формуванням власного капіталу банку повинно враховувати комплекс факторів, що впливають на ефективність його використання, рівень якої, у свою чергу, залежить від інтенсивності процесів капіталізації. Аналіз тенденцій формування власного капіталу свідчить про концентрацію капіталу в найбільших банках та зниження частки ресурсів малих банків у сукупній ресурсній базі банківської системи України.

Методологічне підґрунтя статистичного забезпечення управління	
<ul style="list-style-type: none"> – побудова моделей системи статистичного забезпечення управління; – використання статистичної методології; – обґрунтування методів статистичних досліджень; – вибір складових методичного забезпечення залежно від етапу реалізації управлінського рішення 	
↓	
Засади	Зміст
Системний підхід до вирішення завдань аналізу регіональних процесів	<ul style="list-style-type: none"> – визначення наявності взаємозв'язків між внутрішніми та зовнішніми чинниками; – урахування змін окремих властивостей досліджуваної системи
Адекватність основним напрямкам регулювання банківських процесів	<ul style="list-style-type: none"> – побудова методології статистичних обстежень відповідно до проблем розвитку банківської системи; – визначення структури інформаційної статистичної бази залежно від структури банківської системи; – інформаційне забезпечення контролю встановлених нормативів; – гармонізація системи статистичного забезпечення та процесу розробки управлінських рішень
Цільовий підхід до вирішення проблем формування банківського капіталу	<ul style="list-style-type: none"> – урахування особливостей капіталізації банківської системи; – своєчасне внесення змін до структури та змісту показників, що характеризують напрями формування банківського капіталу
Функціональний підхід до вирішення проблем функціонування банківського капіталу	<ul style="list-style-type: none"> – створення функціонально-проблемної інформації; – виконання певних завдань статистичного дослідження, диференційованих за функціями діяльності управлінських структур банківської системи
Формування вимог до управлінських та статистичних моделей	<ul style="list-style-type: none"> – підвищення ролі управління процесами банківської діяльності; – необхідність встановлення взаємозв'язків між показниками функціонування банківського капіталу та показниками фінансової стійкості банків

Рис. 3. Методологічні засади статистичного забезпечення управління банківським капіталом

Вимірювання економічної ефективності окремих банківських установ або їх груп доцільно здійснювати шляхом встановлення взаємозв'язку між цим показником

як результативною ознакою та розміром і структурою банківського капіталу в розрізі окремих його груп як факторними ознаками. Загальна середня ефективність функціонування банківського капіталу залежить від рівня ефективності в окремих банках або їх групах, а також від частки капіталу кожної банківської установи в загальній величині капіталу банківської системи держави [6; 7].

У цьому випадку ставиться завдання визначити зміну середнього рівня ефективності капіталу під впливом вищевказаних факторів, для чого застосовуємо систему взаємозв'язаних індексів.

Рівень ефективності визначаємо за формулою [1]:

$$e_i^B = \frac{NP_i^B}{BC_i^B},$$

де e_i^B – рівень ефективності i -го банку;

NP_i^B – чистий прибуток i -го банку;

BC_i^B – власний капітал i -го банку.

Частка капіталу окремих груп банківських установ у загальній величині капіталу визначаємо за формулою:

$$S_j^G = \frac{BC_j^G}{\sum_j BC_j^G},$$

де S_j^G – частка капіталу j -ї групи в загальній величині капіталу;

BC_j^G – величина власного капіталу j -ї групи банків.

Частку капіталу окремих банків у складі відповідних груп, до яких належать зазначені банки, розраховуємо так:

$$S_{i_j}^B = \frac{BC_{i_j}^B}{\sum_{i_j} BC_{i_j}^B}, i = \overline{1, 24}, j = I, II, III, i_I = \overline{1, 8}; i_{II} = \overline{9, 17}; i_{III} = \overline{18, 24},$$

де $S_{i_j}^B$ – частка капіталу i -го банку в загальній величині капіталу j -ї групи, до якої він належить.

Вихідні та розрахункові показники для визначення впливу чинників на величину ефективності за допомогою системи зв'язаних індексів наведені в табл. 1 (індекси 0 та 1 відносять величини умовних розрахункових періодів).

У комбінаційному розподілі за банківськими установами та їх групами індекс ефективності змінного складу обчислюємо за формулою:

$$I^{з.с.} = \frac{\sum (e_i^B \cdot S_1^B) \cdot S_1^G}{\sum (e_0^B \cdot S_0^B) \cdot S_0^G} = \frac{0,1278 \cdot 0,775 + 0,8519 \cdot 0,116 + 0,5475 \cdot 0,109}{0,0900 \cdot 0,719 + 0,1152 \cdot 0,177 + 0,1392 \cdot 0,104} \cdot \frac{0,2576}{0,0995} = 2,5874.$$

Результати обчислень свідчать що за рахунок усіх факторів, які вивчаються, ефективність за вказаний період зросла майже в 2,9 раза.

Таблиця 1.

Показники діяльності окремих банків

Номера банків за групами	Чистий прибуток банків, млн. грн.		Власний капітал, млн. грн.		Рівень ефективності окремих банків		Частка капіталу груп у загальній величині капіталу		Частка капіталу банку у складі групи банків	
	NP_0	NP_1	BC_0	BC_1	e_0^E	e_1^E	S_0^r	S_1^r	S_0^b	S_1^b
	2005 р.	2010 р.	2005 р.	2010 р.	2005 р.	2010 р.	2005 р.	2010 р.	2005 р.	2010 р.
Група I	540	7 265	6 003	56 853			0,719	0,775		
1	165	1 050	1 466	10 271	0,113	0,102	-	-	0,244	0,181
2	1	692	356	16 386	0,003	0,042	-	-	0,059	0,288
3	90	21	614	10 869	0,147	0,002	-	-	0,102	0,191
4	39	1 243	742	4 902	0,053	0,254	-	-	0,124	0,086
5	86	126	909	6 028	0,095	0,021	-	-	0,151	0,106
6	122	2 751	1 167	5 610	0,105	0,490	-	-	0,194	0,099
7	25	1 364	367	475	0,068	2,872	-	-	0,061	0,008
8	12	18	382	2 312	0,031	0,008	-	-	0,064	0,041
Група II	170	7 253	1 476	8 514			0,177	0,116		
9	6	450	192	2 026	0,031	0,222	-	-	0,130	0,238
10	36	11	164	384	0,220	0,029	-	-	0,111	0,045
11	12	631	179	657	0,067	0,96	-	-	0,121	0,077
12	8	711	143	1 192	0,056	0,596	-	-	0,097	0,140
13	18	62	165	1 457	0,109	0,043	-	-	0,112	0,171
14	23	145	169	1 400	0,136	0,104	-	-	0,114	0,164
15	47	445	225	631	0,209	0,705	-	-	0,152	0,074
16	12	4416	151	95	0,079	46,484	-	-	0,102	0,011
17	8	382	88	672	0,091	0,568	-	-	0,06	0,079
Група III	121	8 056	869	7 993			0,104	0,109		
18	3	4 216	168	4 336	0,018	0,972	-	-	0,193	0,509
19	7	15	115	569	0,061	0,026	-	-	0,132	0,008
20	6	299	115	246	0,052	1,215	-	-	0,132	0,003
21	44	4	149	555	0,295	0,007	-	-	0,171	0,008
22	41	452	164	814	0,250	0,555	-	-	0,189	0,011
23	19	2 988	115	1 184	0,165	2,524	-	-	0,132	0,016
24	1	82	43	289	0,023	0,284	-	-	0,049	0,004
Усього	831	22 574	8 348	73 360			1,000	1,000		

Величина індексу фіксованого складу дорівнює 3,6, тобто у стільки разів збільшився середній показник ефективності за рахунок зміни ефективності банківського капіталу окремих банківських установ усередині групи:

$$I^{ф.с.} = \frac{\sum(\sum e_i^E \cdot S_i^b) \cdot S_1^r}{\sum(\sum e_0^E \cdot S_1^b) \cdot S_1^r} = \frac{0,2576}{0,0717} = 3,590.$$

Вплив структурних зрушень у розподілі банківського капіталу усередині групи відображає індекс структурних зрушень 1-го порядку:

$$I^{з.с.(1)} = \frac{\Sigma(\Sigma e_0^b \cdot S_1^b) \cdot S_1^r}{\Sigma(\Sigma e_0^b \cdot S_0^b) \cdot S_1^r} = \frac{0,0717}{0,0983} = 0,7302.$$

Отримане значення індексу показує, що за рахунок цього фактора середня величина ефективності зменшилася на 27%, а це свідчить про негативні структурні зрушення усередині групи.

Індекс структурних зрушень 2-го порядку показує, що структурні зміни у розподілі між групами банківських установ також негативно вплинули на величину середнього значення ефективності, яке зменшилося за рахунок цього фактора на 1,3%.

$$I^{з.с.(2)} = \frac{\Sigma(\Sigma e_0^b \cdot S_0^b) \cdot S_1^r}{\Sigma(\Sigma e_0^b \cdot S_0^b) \cdot S_0^r} = \frac{0,0983}{0,0995} = 0,9870.$$

Отримані результати розрахунків задовольняють основному співвідношенню системи взаємозв'язаних індексів.

$$I^{з.с.} = I^{ф.с.} \cdot I^{з.с.(1)} \cdot I^{з.с.(2)},$$

$$2,5874 = 3,5902 \cdot 0,7302 \cdot 0,9870,$$

$$2,5874 = 2,5874.$$

Таким чином, при визначенні основних підходів до розробки системи побудови статистичного забезпечення управління банківським капіталом обов'язковим є дослідження впливу показників розміру та структури власного капіталу на ефективність його використання. Такий підхід дозволяє встановити існуючі взаємозв'язки цих показників та комплексно враховувати їх вплив.

Список літератури

1. Головач А. В. Статистичне забезпечення управління економікою: прикладна статистика : [навч. посіб.] / Головач А. В., Захожай В. Б., Головач Н. А. — К. : КНЕУ, 2005. — 333 с.
2. Алексеенко М. Д. Капітал банку: питання теорії і практики : [моногр.] / Алексеенко М. Д. — К. : КНЕУ, 2002. — 276 с.
3. Статистика : [підруч.] / [Герасименко С. С., Головач А. В., Єріна А. М. та ін.]. — [2-е вид., перероб. і доп.]. — К. : КНЕУ, 2001. — 468 с.
4. Бланк И. А. Управление формированием капитала / Бланк И. А. — К. : Ника – Центр, 2000. — 512 с.
5. Герасименко В. Управление капиталом банка в Украине в условиях финансовой кризиса / В. Герасименко, Р. Герасименко // Вісник НБУ. — 2010. — № 10. — С. 12—17.
6. Могильницька М. Про оцінювання банківської системи регіону / М. Могильницька, Я. Побурко // Регіональна економіка. — 2005. — № 2. — С. 206—213.
7. Примостка Л. О. Фінансовий менеджмент у банку : [підруч.] / Примостка Л. О. — [2-ге вид., доп. і перероб.]. — К. : КНЕУ, 2004. — 468 с.
8. Сидорова А. В. Жмайло М. А. Ефективність банківської діяльності: статистична оцінка та моделювання / А. В. Сидорова, М. А. Жмайло // Статистика України. — 2010. — № 1. — С. 46—52.

Колесник Я. Основные подходы к разработке системы статистического обеспечения управления банковским капиталом/ Я. В. Колесник // Ученые записки Таврического национального университета имени В.И. Вернадского. Серия: Экономика и управление. — 2011 — Т. 24 (63). № 2 - С.

237-244.Статья посвящена исследованию основных подходов к построению статистического обеспечения управления формированием собственного капитала. Рассмотрены основные методологические аспекты этой проблемы, а также влияние отдельных факторов на изменение уровня эффективности функционирования банковского капитала.

Ключевые слова: статистическое обеспечение, управление капиталом, эффективность.

Kolesnik Ya. V. Basic approaches to the development of statistical software for banking capital management / Ya. V. Kolesnik // Scientific Notes of Taurida National V.I. Vernadsky University. – Series: Economy and Management. – 2011. - Vol. 24 (63), № 2. – P. 237-244.

The article is devoted to basic approaches researching to creation of statistical support of control by formation of own capital. The main methodological aspects of this problem, and also the influence of separate factors on the change of the effectiveness level of banking capital functioning are considered.

Keywords: statistical software, capital management, performance.

Статья поступила в редакцию 31. 08. 2011 г.